

N:o 55.

Af Herr **Jonas Andersson**: *Om ändring af 8 § i Kongl. stadgan angående afgangsexamen vid rikets högre elementarläroverk.*

Redan under fjorårets riksdag hade jag tillfälle och anledning att i det då varande Särskilda Utskottet, i hvilket jag hade den äran att vara medlem, framställa yrkande om förbättring af modersmålets ställning såsom undervisningsämne i våra elementarläroverk genom dess upptagande bland de ämnen som ingå i den muntliga delen af mogenhetspröfningen. Jag hade då den glädjen att hos flere af Utskottets ledamöter vinna kraftigt understöd för min åsigt, och att jag icke lyckades få majoritet för densamma, torde åtminstone i någon mån hafva berott på formela betänkligheter hos en och annan utskottsledamot. Af hvad som förekom under den då förda diskussionen och af hvad jag sedan dess inhemtat rörande denna sak, har emellertid ingenting varit egnadt att rubba, men väl mycket att ytterligare stärka den öfvörtygelse jag länge hyst. Jag anser mig därför icke sakna skäl att nu, med hopp om bättre framgång underställa mitt förslag Riksdagens pröfning.

Enligt nu gällande stadga angående afgangsexamen vid rikets högre elementarläroverk omfattar det muntliga förhöret alla skolans läroämnen utom modersmålet samt tyska språket och naturalhistoria. I de båda sistnämnda af dessa ämnen, i hvilka undervisning icke meddelas under de två sista åren, erhålla lärjungarne likväl, då undervisningen i dem avslutas, särskilda vitsord, som inräknas i afgangsbetygen och sålunda äro att anse såsom mogenhetsbetyg. Svenskan är alltså det enda läroämne, som anses alltför litet maktpåliggande att utgöra föremål för särskild mogenhetspröfning. Väl fordras i afgangsexamen en på detta språk författad uppsats, men så vidt jag förstår, kan en sådan ensam, äfven om han anses böra för det ifrågavarande ändamålet godkännas, eke utgöra tillräckligt bevis på grundliga insigter i allt hvad som enligt läro-

verksstadgan hör under rubriken modersmålet. Också äro för pröfningarna i latinet och de främmande lefvande språken föreskrifna såväl stilprof som muntliga förhör.

Den ofördelaktiga undantagsställning, i hvilken vårt eget språk sålunda kommit i vårt lands skolor, har sin förklaring dels i den ringaktning, för hvilken modersmålet under långliga tider var föremål, dels i bristen på insigt om ämnets värde i och för sig och såsom bildningsmedel. Nu, då nästan allmänt åt modersmålet tillerkännes en mycket hög betydelse, äfven när det betraktas såsom formelt bildningsmedel, kan det enligt min tanke ej längre försvaras, att dess fördelar i en så betänklig grad åsidosättas.

Så länge latinets ensamt var lärdomens och den högre bildningens språk, och de undervisningsanstalter, som närmast motsvarade vår tids elementarläroverk, voro lärda skolor, var det med all rätt, som latinets omhuldades mer än något annat ämne. Undervisning i svenska förekom länge alls icke, och när sådan äntligen påbjöds, betraktades hon fullständigt såsom bisak, ja sågs af många med oblida ögon.

Efter och genom århundradens strid är det äntligen kommet derhän, att modersmålet kan sägas hafva ett hedradt rum i våra läroverk, och få äro nu de som neka, att svenskan bör intaga latinets forna ställning i hvad som vidkommer undervisningens sorgfällighet, om också icke i afseende på antalet lärotimmar.

Man kan härvid anmärka, att redan nu mycken vikt lägges på svenskan både vid undervisningen och vid flyttningar inom läroverken, och jag antager gerna att så förhåller sig. Men tydligt är, att det under nu varande förhållanden ej är möjligt att med all den noggrannhet, som sakens vikt kräfver, kontrollera vare sig lärjungarnes kunskaper och mogenhet eller sjelfva undervisningen. Också kan man ej undra på, om i synnerhet de mindre rikt utrustade bland lärjungarna, så mycket som möjligt är och företrädesvis under det så viktiga sista skolåret, på modersmålet bekostnad och till förfång för sin rent fosterländska bildning, söka förkofra sig i *de* ämnen, hvarpå sjelfva examen beror.

Må man därför ej längre ställa liksom en uppmaning till vår bildningsökande ungdom att mindre vinnlägga sig om modersmålet och dess litteratur än om andra kunskaper.

De hufvudsakligaste skäl jag hört anföras mot svenskans upptagande som ämne i den muntliga examen äro två, och dessa tyckas mig temligen lätta att gendrifva.

Det ena och oftast förekommande är, att sjelfva examen derigenom skulle försvåras och öfveranstängningen i skolorna alltså ytterligare ökas; det andra är, att ämnet icke skulle rätt väl lämpa sig att vara examensämne, enär här ej så mycket är fråga om minneskunskap som fastmer om lärjungarnes uppöf-

ning att förstå modersmålet och väl behandla detsamma i tal och skrift samt om väckande af kärlek dertill.

Hvad nu den senare af dessa invändningar angår, så bör en omsorgsfull granskning af skolornas lärokurser och någon eftertanke vara nog för att häfva densamma. Det gifves ju för öfrigt lexor och förhöres i svenska liksom i andra ämnen genom läroverkets alla klasser, och det vore då besynnerligt, om man ej äfven skulle kunna examinera deri uti mogenhetspröfningen.

Om för öfrigt detta förhör mer kunde gå ut på att pröfva lärjungarnes förståndsmognad än att göra sig förvissad om deras minnesstyrka, så vore mitt förslags olämplighet naturligtvis dermed icke på minsta sätt ådagalagd.

Hvad slutligen vidkommer den särdeles ömtåliga frågan om öfveransträngning, så skulle den enligt min åsigt kunna fullständigt lösas på det sätt, att, om så behöfdes, något annat, för den formela bildningen och för lifvet mindre viktigt ämne finge träda tillbaka och lemna rum för det nu nämnda.

På grund af dessa skäl får jag nu vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, med ändring i 8 § af nu gällande stadga angående afgangsexamen vid rikets högre elementarläroverk, påbjuda modersmålets upptagande bland de kunskapsgrenar, som det muntliga förhöret i nämnda examen skall omfatta,

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1874.

J. Andersson
från Östergötland.